

Flere føder flere

Stadig flere kvinner føder tvillinger, både her til lands og i andre industrialiserte land. Norge og andre skandinaviske land ligger høyt i denne sammenhengen. Utviklingen har sammenheng både med økt assistert befruktning og høyere alder blant de fødende. Kvinner i Rogaland toppe statistikken med flest tvillingfødsler, og kvinner i Oppland og Nordland befinner seg i den andre enden av skalaen. Det er nesten ti ganger så stor sjanse for å få tvillinger om du har tvillinger fra før av, enn om du ikke har det. Jonas&Jørgen og Julie&Sofie er eksempler på tvillingnavn anno 2001.

Doble barnevogner blir et stadig vanligere syn – i fjor (2001) ble det født over 1 000 tvillingpar av norske kvinner. I løpet av de siste 15 årene har det skjedd nesten en fordobling av antallet tvillinger som blir født i Norge. I denne artikkelen skal vi se nærmere på fenomenet tvillingfødsler i Norge. Vi skal se på utviklingen over tid i antall tvillingfødsler, og endringer både i forhold til hvor i landet tvillingene fødes og mors alder. Hva er mest vanlig – to gutter, to jenter, eller en av hver? Hvor mange får flere par tvillinger? Til slutt skal vi se litt på hva slags navn som velges til tvillingpar – er de en del av den generelle navnetrenden? Matcher navnene hverandre?

Flere tvillingfødsler – særlig på 1990-tallet

I 2001 ble det født 1 016 tvillingpar i Norge. Dette er noe færre enn i 2000, men siden det totale fødselstallet gikk ned i fjor gir det allikevel den høyeste raten siden første gang statistikken ble laget. Figur 1 viser tvillingfødsler per 1 000 fødsler fra 1956 til 2001.

I fjor var hele 18,2 av 1 000 fødsler tvillingfødsler, i 2000 var 17,2 av 1 000 fødsler tvillingfødsler. Det har vært en økning i antallet tvillingfødsler helt siden tidlig på 1980-tallet. I løpet av 1980-tallet økte antallet tvillingfødsler med 25 prosent, mens det i løpet av 1990-tallet økte med hele 42 prosent. Det har også vært en økning i trillingfødsler og fødsler med flere enn tre barn, men disse utgjør en svært liten del av alle flerfødsler. I 2001 utgjorde trillingfødsler og fødsler med flere enn tre barn i underkant av 2 prosent av alle flerfødsler.

Det er flere forklaringer på denne økningen i tvillingratene, og det er aktuelt å snakke om både en effekt som skyldes tiltak for å gi økt fertilitet og en alderseffekt. En forklaring finner vi gjennom det økende antall barn som fødes ved hjelp av assistert befruktning (hormonbehandling, prøverørsbefruktning osv.). Det første barnet ble født ved hjelp av prøverørsbefruktning i 1984. Ifølge Foreningen for ufrivillig barnløse er det frem til i dag født rundt 15 000 barn ved hjelp av assistert befruktning. Hvor mange av disse som er tvillinger finnes det ingen oversikt over. Hvert år fødes det nærmere 60 000 barn i Norge, og flere barn født ved assistert befruktning er ikke alene forklaringen på de økte tvillingratene.

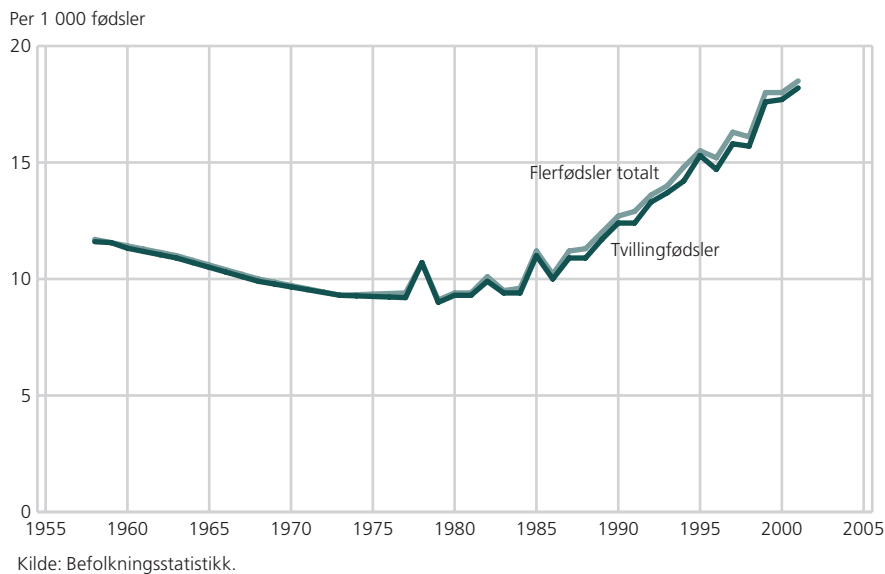
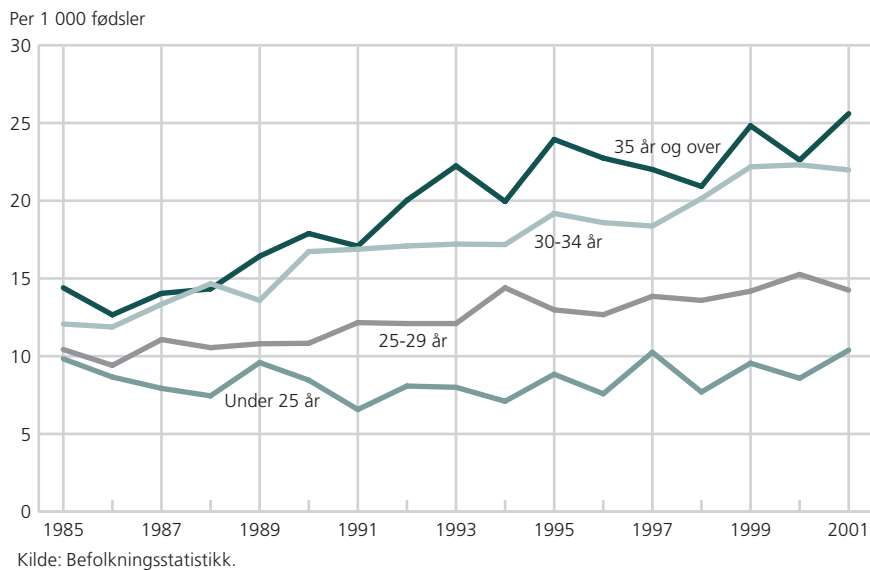
Kvinner som føder barn sent i livsløpet har større sjanse for å få tvillinger enn dem som får barn ved yngre alder (jf. boks med fakta om tvillinger), og stadig flere norske kvinner venter lenge før de får barn.¹ Bare i løpet av 1990-tallet har gjennomsnittsalderen for førstegangsfødende økt med

Trude Lappegård

Datagrunnlaget

Datagrunnlaget i artikkelen er registerdata fra Statistisk sentralbyrås (SSB) regionaldatabase, navnedatabase og fødselshistoriefil. Regionaldatabase er basert på opplysninger fra Det sentrale folkeregister (DSF) og SSBs løpende statistikk. Både navnedatabasen og fødselshistoriefilen er basert på opplysninger fra DSF. Fødselshistoriefilen gir tilnærmet komplette fødselshistorier for kvinner født etter 1935.

Trude Lappegård er doktorgradsstipendiat i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for demografi og levekårsforskning (lap@ssb.no).

Figur 1. Tvillingfødsler og flerfødsler totalt per 1 000 fødsler. 1956-2001**Figur 2. Tvillingfødsler per 1 000 fødsler, etter mors alder. 1985-2001**

nesten to år, fra 25,5 år i 1990 til 27,3 år i 2000. Fortsatt er det slik at de fleste får barna sine før de fyller 30 år, men stadig flere fødsler skjer av kvinner i 30-årene. I 1991 ble 34,8 prosent av barna født av kvinner som var 30 år eller eldre, mens det var hele 48 prosent i 2001.

De eldste får flest

Figur 2 viser tvillingfødsler per 1 000 fødsler etter alder.

Figuren viser at sannsynligheten for å få tvillinger er høyest i de eldste aldersgruppene. Til sammenligning viser tall fra Sverige at gjennomsnittlig alder ved tvillingfødsler er 1 til 1 ½ år høyere enn ved enkeltfødsler (Strandberg og Hoem 2002). For kvinner under 25 år har det skjedd små endringer i sannsynligheten for å få tvillinger. For hele perioden fra 1985 til 2001 har tvillingratene i hovedsak vært jevnt under ti per 1 000 fødsler. For kvinner over 25 år har det vært en økning i løpet av de siste 15 årene, men økningen har vært størst i de eldste aldersgruppene. At økningen i tvillingfødsler er større i de eldste aldersgruppene er ikke overraskende med tanke på at det er flere i disse aldersgruppene som får barn ved hjelp av assistert befruktning.

Hyppigst tvillingfødsler i Rogaland

I tabell 1 ser vi at det er relativt store forskjeller mellom fylkene i antallet tvillingfødsler per 1 000 fødsler. I 2000 og 2001 var det flest tvillingfødsler i Rogaland hvor 21,9 av 1 000 fødsler var tvillingfødsler.

fødsler i Rogaland hvor 21,9 av 1 000 fødsler var tvillingfødsler.

I den andre enden av skalaen finner vi Oppland og Nordland hvor 14,7 av 1 000 fødsler var tvillingfødsler. Når vi ser på tallene bakover i tid, ser vi at det ikke er like store variasjoner mellom fylkene i antallet tvillingfødsler som i den siste perioden. Alle fylker har hatt en økning i antallet tvillingpar, men det er store variasjoner i hvor stor økningen er og når den kom. Det vil selvfølgelig være mye tilfeldigheter i hvor mange tvillingpar som fødes i et fylke fra år til år, men det er interessant å se at det er relativt store variasjoner mellom fylkene.

Den generelle økningen i tvillingfødsler ble sett i sammenheng med både økt alder blant fødende kvinner og økt bruk av assistert befruktning. Hvis alder har en sentral betydning for økningen i tvillingfødsler, ville vi kunne vente at Oslo lå høyt på skalaen, siden dette er det fylket hvor gjennomsnittsalder blant de fødende er høyest. Når vi ikke kan se noen sammenheng mellom gjennomsnittsalder blant de fødende og antallet tvillingfødsler i fylkene, betyr ikke det at alder ikke har betydning for økningen i tvillingfødsler, men det kan bety at aldersforskjellene mellom fylkene ikke er store nok til å gjøre utslag på statistikken, og at det er andre faktorer som er vel så viktige.

Tabell 1. Tvillingfødsler per 1 000 fødsler, etter fylke. 1985-2001

	1985-89	1990-94	1995-99	2000-01
Hele landet	10,9	13,2	15,8	17,9
Østfold	11,7	12,5	17,1	18,9
Akershus	12,1	14,9	15,8	19,0
Oslo	11,1	13,0	15,9	17,8
Hedmark	11,8	12,3	13,8	19,9
Oppland	10,2	13,7	15,0	14,7
Buskerud	9,9	13,1	14,5	18,2
Vestfold	10,5	13,9	16,1	19,1
Telemark	10,5	13,0	16,2	16,4
Aust-Agder	9,7	13,3	17,2	16,9
Vest-Agder	12,5	15,1	16,6	18,2
Rogaland	10,8	12,1	17,3	21,9
Hordaland	9,8	11,0	13,7	15,4
Sogn og Fjordane	10,4	10,2	18,2	15,8
Møre og Romsdal	11,3	13,5	16,8	16,8
Sør-Trøndelag	11,3	16,2	17,4	17,5
Nord-Trøndelag	12,3	12,8	14,0	18,6
Nordland	11,6	12,9	14,4	14,7
Troms	10,0	14,7	16,4	20,8
Finnmark	8,0	12,3	14,1	16,5

Kilde: Befolkningsstatistikk.

Økning i tvillingfødsler også i resten av Europa

Studier viser at raten for eneggede tvillinger er rundt 3,5 per 1 000 fødsler i store deler av verden, mens det er store variasjoner i raten for toeggede tvillinger (Imaizumi 1998). I løpet av de siste tiårene har det altså vært en markert økning i tvillingfødsler i de fleste industrialiserte land, og de skandinaviske landene ligger høyt i denne sammenheng.

Tidligere studier har vist at variasjoner i tvillingfødsler kunne knyttes til folkeslag, hvor tvillingratene var høyest blant svarte, mellomst blant hvite og lavest blant orientalske kvinner. Etter at assistert befruktning ble introdusert har tvillingratene endret seg, avhengig av hvor hyppig assistert befruktning blir brukt i et land (ibid.). Variasjoner i tvillingrater mellom land og folkeslag skyldes ikke lenger bare biologiske faktorer, men også assistert befruktning.

To sett med tvillinger

En tvillingfødsel er en stor begivenhet, og selv om det skjer en økning i antallet tvillingpar som fødes, er det relativt få tvillingfødsler sammenlignet med enkeltfødsler. At noen kvinner føder mer enn ett tvillingpar hører dermed med til sjeldenhetene. For å se nærmere på dette har vi sammenlignet gravide kvinner som har tvillinger fra før og gravide kvinner som har barn fra før som ikke er tvillinger, og sett hva sannsynligheten for å få tvillinger er.² For å se om det har skjedd endringer over tid har vi delt inn i tre tidsperioder – 1970-79, 1980-89 og 1990-2001.

Foto: Eva Klingenberg

Tall viser at det er flere som får tvillingpar nummer to nå enn tidligere.

Fakta om tvillinger

- Det finnes både eneggede (monozygote) og toeggede (dizygote) tvillinger.
- Eneggede tvillinger utvikles ved at ett egg blir befruktet av en sædcelle, men at det skjer en oppsplitting av egget etter sammensmeltingen. Hvorfor dette skjer, vet man ikke i dag. Delingen skjer oftest rundt den sjettede dagen etter befruktningen og alltid innen de to første ukene. Det er en fordel at egget deler seg så tidlig som mulig fordi tvillingene da ofte får hver sin morkake og hver sin ytre fostersekk. Dette skjer med en av tre eneggede tvillingpar. Eneggede tvillinger har identisk arvemateriale.
- **Toeggede** tvillinger blir til ved at to egg løsner i samme menstruasjonssyklus og befruktes av hver sin sædcelle. Det er særlig denne kategorien tvillinger som har økt – noe som henger sammen med senere barnefødsler og "prøverørs"-behandling mot barnløshet.
- **Sjansen** for toeggede tvillinger øker når mor:
 - har tvillinger i familien, særlig i rett linje
 - har født toeggede tvillinger en gang før
 - er over 35 år og har fått flere barn tidligere
 - er høyere og tyngre enn gjennomsnittet av kvinner

Kilde: Tvillingundersøkelsen, Nasjonalt folkehelseinstitutt.

Tabell 2. Sannsynligheten for at neste fødsel er tvillingfødsel blant kvinner som har tvillinger fra før. 1970-2001. Prosent

1970-79	1980-89	1990-2001
4,6	6,6	14,3

Kilde: Befolkningsstatistikk.

Tallene fra tabell 2 viser at sannsynligheten for at neste fødsel er tvillingfødsel blant kvinner som har tvillinger fra før var 14,3 prosent i perioden 1990-2001. Dette er et stort hopp både fra 1970-79 og fra 1980-89. I 1970-79 var sannsynligheten 4,6 prosent. Økningen fra 1970-79 til 1980-89 er ikke statistisk sikker (signifikant med et 95 prosent konfidensintervall) og kan dermed skyldes tilfeldigheter. Økningen fra 1980-1989 til 1990-2001 er imidlertid reell. Tallene viser altså at det er flere som får tvillingpar nummer to nå enn tidligere.

Tabell 3. Sannsynligheten for at neste fødsel er tvillingfødsel blant kvinner som har barn fra før av, men ikke tvillinger. 1970-2001. Prosent

1970-79	1980-89	1990-2001
1,1	1,3	1,5

Kilde: Befolkningsstatistikk.

Tabell 3 viser at sannsynligheten for at neste fødsel er tvillingfødsel blant kvinner som har barn fra før av, men ikke tvillinger, var 1,5 prosent i perioden 1990-2001. Det har vært en svak økning fra 1970 til 2001.

Det er større sannsynlighet for å få tvillinger om du har tvillinger fra før av enn om du ikke har det. I 1970-79 var sannsynligheten for å få tvillinger for

dem som allerede hadde tvillinger fire ganger så stor som for dem som hadde barn, men ikke tvillinger; i 1980-89 var den 5,1 ganger så stor og i 1990-2001 9,8 ganger så stor.

Hva skal barna hete?

Statistikken for 2001 viser at fordelingen er nokså jevn for de tre mulighetene jente&jente, gutt&gutt og gutt&jente. Hva skal barna hete? I SSBs navnestatistikk³ finner vi Julie og Markus som de mest populære navnene i 2001, og det vil være naturlig at disse navnene også frekventerer høyt blant tvillingpar. Når en skal velge navn til tvillinger, er det mange som velger navn som matcher hverandre. Det kan være at navnene rimer på hverandre, de har samme forbokstav eller er hentet fra samme tema.

Selv om ti-på-topp-listen er godt representert blant navnene til tvillingpar, er det få kombinasjoner som skiller seg spesielt ut. Blant tvillingpar med to gutter er Jonas og Jørgen et eksempel på en kombinasjon som vi finner flere av, blant to jenter finner vi tilsvarende Julie og Sofie som et eksempel, og blant tvillingpar med en gutt og en jente finner vi flere som heter Jonas og Julie.

Mange barn får mer enn ett navn. Blant alle barn i 2001 var det 24 og 22 prosent blant henholdsvis jenter og gutter som hadde mer enn ett fornavn, mens det tilsvarende tallet blant tvillinger er 18 prosent. Hvis den ene i et tvillingpar kun har ett navn, er det hele 98 prosent sjanse for at den andre også kun har ett navn.

Kun 16 prosent av tvillingparene har samme forbokstav. Martin og Mats og Trym og Tuva er eksempler på tvillingpar med samme forbokstav som vi finner to eller flere ganger i navnestatistikken.

En annen og mer utbredt måte å matche tvillingnavnene på, er at begge har samme antall bokstaver i navnet. Fire av fem tvillingpar har samme antall, eller det skiller i høyden to bokstaver mellom navnene. Her er Daniel og Thomas og Vetle og Vilde to eksempler på navn med like mange bokstaver som vi finner to eller flere ganger i statistikken.

Noen navn rimer på hverandre – for eksempel Belma og Selma, andre er bokstavrim som for eksempel Sindre og Sondre, mens noen navn er hentet fra litteraturen – for eksempel Emil og Ida.

Fortsatt økning i tvillingfødsler

I denne artikkelen har vi sett at tvillingfødsler har økt, spesielt de siste 15 årene. Fagfolk har satt denne utviklingen i sammenheng med både økt alder blant de fødende og økt bruk av assistert befruktning. Når kvinner fortsetter å utsette barnefødsle og stadig flere par får behov for bistand for å bli gravide, er det mye som tyder på at trenden med flere tvillingfødsler vil fortsette.

1. For oversikt over fruktbarhetsutviklingen i Norge, se Lappegård 2001.
2. Nico Keilman har bistått i utregningen av sannsynlighetene for tvillingfødsler.
3. Jørgen Ouren har tilrettelagt og gjort uttak av navn blant tvillinger for denne artikkelen.

Referanser

- Imaizuni, Y. (1998): A Comparative Study of Twinning and Triplet Rates in 17 Countries, 1972-1996, *Acta Genet Med Gemellool* **47**:101-114.
- Lappegård, T. (2001): Fruktbarhet og familierpolitikk – Bør det bli enklere å få barn med kortere mellomrom? *Samfunnsspeilet* **6**:20-26.
- Strandberg, M. og J. M. Hoem (2002): Patterns of twinning for Swedish women, 1961-1999, *MIPIR Working Paper* WP 2002-031.